

Inspel till regeringens klimatpolitiska handlingsplan 2023

Sammanfattning

Svenskt Näringsliv står bakom Parisavtalets 1,5-gradersmål och såväl de svenska som europeiska klimatmålen om klimatneutralitet till 2045 respektive 2050. Svenska företag är idag ledande i arbetet mot fossilfrihet men behöver rätt förutsättningar för att lyckas accelerera arbetet. Den klimatpolitiska handlingsplanen måste styra mot att klimatmålen nås samtidigt som företagen ges möjlighet att bedriva konkurrenskraftig verksamhet, som genom export kan sänka utsläppen globalt. För att möjliggöra detta bör handlingsplanen bygga på följande principer; Styrmedel och åtgärder ska vara långsiktiga, kostnadseffektiva och teknikneutrala, de bör idealt implementeras globalt eller på EU nivå, ha ett holistiskt perspektiv och syfta till att sänka utsläppen globalt och nationellt. Svenskt Näringslivs huvudsakliga medskick till utformningen av den klimatpolitiska handlingsplanen är följande:

- För att möjliggöra klimatomställningen behöver näringslivet en långsiktig energipolitik som skapar ett gott investeringsklimat för såväl användare som producenter. Politiken måste möjliggöra en snabb utbyggnad av såväl fossilfri elproduktion som nätinfrastuktur och skapa förutsättningar för ett leveranssäkert och konkurrenskraftigt elsystem, bland annat genom åtgärder som ökar acceptansen för utbyggnaden.
- För att Sverige ska kunna vara världsledande inom hållbar utveckling behövs tydliga styrmedel och en effektivisering av tillståndsprövningen. Detta kan åstadkommas genom att bland annat göra det enklare att ändra i befintliga verksamheter, överföra mer av lagstiftningen till en effektiviserad tillsyn och begränsa antalet myndigheter som deltar i processen. På så sätt kan Sverige få en miljölagstiftning som balanserar högt miljöskydd med hållbar utveckling.
- Cirkulär ekonomi är en förutsättning för att vi ska kunna nå våra miljö- och klimatmål. En väl fungerande cirkulär ekonomi skapas av goda marknadsförutsättningar och nya affärsmodeller. Alltifrån avfallslagstiftning till skattelagstiftning, civilrätt och redovisningsrekommendationer behöver ses över.
- Det finns potential att minska utsläppen från transportsektorn genom att satsa på elektrifiering av transporter, åtgärda den växande underhållsskulden och att öka transporteffektiviteten på både väg som järnväg.
- Regeringen behöver säkerställa att brist på personalresurser inte blir en flaskhals i omställningen till ett fossilfritt samhälle. Det krävs satsningar på att yrkes- och akademiska utbildningar bättre ska möta näringslivets behov av kompetens, tillsammans med en strategi för att locka internationella talanger och stärkta möjligheter att vidareutbilda sig senare i livet. För att möta klimatomställningen behöver forskning också i högre grad resultera i marknadsmässiga lösningar, samtidigt som bättre förutsättningar att skala upp teknik införs.

Bakgrund

Det kommer att behövas breda reformer och ett högt tempo för att möjliggöra ett hållbart och konkurrenskraftigt svenskt näringsliv som når netto-noll utsläpp senast 2045. Ett brett skifte behöver ske såväl i produktion som konsumtionsmönster vilket kräver fokuserade satsningar på elförsörjning, teknikutveckling, digitalisering, kompetensförsörjning och effektivisering av regelverk. En utveckling av den cirkulära ekonomin är också avgörande.

Det råder bred enighet i det svenska näringslivet om att de svenska och de europeiska klimatmålen som är satta i linje med Parisavtalet måste nås till år 2045 respektive 2050. Med det medföljer en stark vilja att arbeta aktivt med minskade utsläpp. Svenska företag är idag ledande i arbetet med att nå fossilfrihet och står redo att accelerera arbetet men behöver rätt förutsättningar för att lyckas.

Idag finns en rad styrmedel på plats, men det behövs fler satsningar och välutformade styrmedel för att säkerställa att Sverige kan uppfylla sina mål och åtaganden, både på kort sikt till 2030 och på längre sikt till 2045. Tillsammans med sina branschorganisationer vill Svenskt Näringsliv bidra till framtagandet av den klimatpolitiska handlingsplanen.

Grundläggande principer för en framgångsrik klimatpolitik

Långsiktiga, kostnadseffektiva och teknikneutrala styrmedel och åtgärder

Långsiktighet och förutsägbarhet i politiken är nyckelfaktorer för att ge incitament till nödvändiga investeringar i teknikutveckling, och implementering av ny, klimateffektiv produktion. Det krävs dessutom ordentliga konsekvensanalyser av föreslagna åtgärder, samt god dialog med näringslivet, för att säkerställa att åtgärderna skapar möjligheter snarare än hinder för omställning. Det är också av högsta vikt att åtgärder och styrmedel som beslutas är teknikneutrala och kostnadseffektiva, för att säkerställa att så stora utsläppsminskningar som möjligt kan göras för varje investerad krona. Att genom lagstiftning låsa in vilka tekniker, produkter eller typ av produktion som är mer avgörande än andra riskerar hämma utvecklingen.

Lika viktigt är också att systematiskt utvärdera och följa upp införda åtgärder, policy och reformer. Detta för att införda åtgärder bara bör vara på plats så länge det krävs för att korrigera ett marknadsmisslyckande.

Svensk klimatpolitik för globalt sänkta utsläpp

I framtagandet av en nationell, klimatpolitisk handlingsplan är det bredare, globala perspektivet avgörande. Sverige är ett litet land, och våra territoriella utsläpp har en relativt liten påverkan på det globala klimatet. Näringslivets hållbara lösningar har genom sin export däremot möjlighet att minska de globala utsläppen utanför Sveriges gränser.

Att ha ett globalt perspektiv i klimatpolitiken innebär således att skapa goda förutsättningar för företagande i Sverige och att svenska företags konkurrenskraft ses som en viktig möjliggörare för klimatomställningen. Genom sin export, bidrar idag svenska företag till globalt minskade utsläpp motsvarande hälften av de totala utsläpp som genereras i Sverige – ungefär 23 miljoner ton CO₂. Genom att exportera nyckelkomponenter i klimateffektiva produkter bidrar svenska lösningar också till en global systemomställning mot fossilfrihet.

Det finns därför ett stort värde i att Sverige har ambitiösa och långsiktiga mål för klimatarbetet. Höga ambitioner nationellt driver på det svenska näringslivets arbete och det kan skapa goda möjligheter till stärkt konkurrenskraft för det svenska näringslivet. De höga

ambitionerna måste kompletteras med välutformade styrmedel, för att målen ska nås på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Nationella mål måste också samverka med både de globala målen och EU:s klimatomål, och de bör idealt utformas för att omfatta hela samhället och vara sektorsövergripande. På så vis kan den svenska politiken optimera utsläppsminskningarna i samhället i stort.

Klimatpolitik på så hög nivå som möjligt

Det mest kostnadseffektiva sättet att arbeta med den globala klimatomställningen är att sätta ett globalt pris på koldioxidutsläpp. Genom prissättning av koldioxidutsläpp och internalisering av externa effekter skulle grön teknologi kunna skalas upp i snabbare takt och en större mängd utsläpp reduceras som följd. Det finns flera nationella åtaganden som kan stärka möjligheterna till att en ökad mängd utsläpp prissätts globalt. Regeringen kan exempelvis uppdraga relevanta myndigheter att bistå andra länder med finansiell och teknisk assistans gällande miljöskatter och utsläppshandelssystem.

Fram till att koldioxidutsläpp börjat prissättas i tillräcklig hög grad globalt, bör en så stor andel av klimatpolitiken som möjligt bedrivas på EU-nivå. Genom gemensamma mål inom EU kan ett mer kostnadseffektivt klimatarbete bedrivas. Utsläppen kan reduceras där det får störst effekt till lägst kostnad, och näringslivet kan både skala upp ny, grön teknik på en större marknad och konkurrera på lika villkor med sina varor och tjänster. Unionens ambitioner på klimatområdet har ökat i hög takt under de senaste åren och målsättningarna närmar sig de svenska. Svenskt Näringsliv välkomnar de ökade ambitionerna från EU. Idag omfattas i stort sett alla utsläpp inom unionen av någon typ av koldioxidpris, och det kommer att gynna teknikutveckling i grön omställning, både i unionen och globalt.

Ett holistiskt perspektiv på omställningen

Arbetet med att minska våra utsläpp är avgörande för att vi ska nå våra klimatomål, men omställningen kräver samtidigt hänsyn till fler dimensioner. Förändringar i klimatet kommer att medföra påverkan på den biologiska mångfalden och förändringar i ekosystem påverkar i sin tur klimatet. Klimatomställningen måste också genomföras med hänsyn till mänskliga rättigheter och arbetet bör främja jämställdhet, i linje med vad som förespråkas i Parisavtalet. Reformerna och styrmedel för att minska våra utsläpp, behöver därför balanseras och ske parallellt med dessa intressen för att leda till högsta möjliga nytta.

För att det ska vara möjligt att arbeta med klimatomställningen parallellt med att lyfta allt fler ur fattigdom, möta en ökande medelklass och stärka jämställdhetsarbetet behöver omställningen kunna förenas med ökad tillväxt – både i Sverige och globalt. Sverige kan bidra till detta genom att i klimathandlingsplanen hitta synergier med den aviserade handels- och investeringsstrategin samt arbetet med internationellt utvecklingssamarbete.

Reformer för näringslivets omställning

En konkurrenskraftig och leveranssäker svensk elförsörjning

Svenskt Näringslivs analyser visar på en åtminstone dubblerad elanvändning fram till 2045 för att det svenska näringslivet ska kunna möta klimatomställningen. Samtidigt behöver cirka 60 procent av dagens installerade kraftproduktion bytas ut till följd av ålder. Redan till 2030, om 7 år, väntas bara industrins elanvändning ha ökat med 72 TWh – det motsvarar hälften av Sveriges nuvarande totala elanvändning om 140 TWh.¹ För att möta behovet kommer

¹ <https://skgs.org/rapport-industrins-elbehov-till-2030/>

Sverige snabbt behöva bygga ut produktionen med hjälp av alla fossilfria kraftslag som finns och samtidigt säkerställa att utbyggnaden sker på ett kostnadseffektivt och balanserat sätt så att de fysiska begränsningar som finns i elsystemet säkras. Det kommer också att krävas stora investeringar, och reinvesteringar, i nätinfrastrukturen samt i modern teknologi i hela elsystemet.

För att elproducenter och nätägare ska våga fatta investeringsbeslut för ny produktion, nätutbyggnad och nya tekniska lösningar, exempelvis för lagring, och för att elanvändare ska kunna göra de investeringar i omställningen som krävs, behövs långsiktiga spelregler i energipolitiken. Svenskt Näringsliv har en rad konkreta policyförslag som syftar till att möjliggöra klimatomställningen genom elektrifiering:

- **Identifiera och undanröj hinder för all fossilfri elproduktion.** För att det svenska elsystemet ska kunna leverera dubbelt så mycket el redan till 2045, kommer alla fossilfria kraftslag och all modern och smart teknik att behövas. Dagens regelverk behöver ses över och moderniseras för att ta bort de hinder som försvårar en snabb utbyggnad. Nya regelverk, exempelvis för vätgasproduktion och tillhörande lagring, behöver komma på plats.
- **Tillsätt en elförmågeutredning.** För att avpolitiserat energimarknaderna, styra mot klimatmålen och möjliggöra omställningen kan kompletteringar till dagens energy only-marknad behövas. Svenskt Näringsliv rekommenderar regeringen att tillsätta en teknikneutral elförmågeutredning som kan utveckla en marknad för de förmågor eller tjänster som ett kraftsystem behöver för att upprätthålla balansen i varje ögonblick i alla delar av landet. Det handlar exempelvis om förmågor som stabiliserande rotationsenergi eller lagerlösningar som snabbt kan nyttjas när så behövs. Staten behöver sträva efter att positiva och negativa externa effekter internaliseras i priset på el. Uppdragets kärna bör vara att definiera vad kraftsystemet ska klara av att leverera, exempelvis att styra mot de långsiktiga klimatmålen som riksdagen fattat beslut om samt att tillgodose elanvändarnas behov av el på ett hållbart sätt.
- **Förbered för en höjning av högsta spänningsnivå i stamnätet från 400 kV till 800 kV.** En utbyggnad av transmissionsnätet är nödvändigt för att möta det ökade effektuttaget och den tillkommande produktionskapaciteten. Svenskt Näringsliv rekommenderar därför regeringen att förbereda för en höjning av högsta spänningsnivå i stamnätet från 400 kV till 800 kV.
- **Reformerad regel om kommunal tillstyrkan.** I dag stoppas en stor andel av ny vindkraftsproduktion av det kommunala vetot. Det kommunala vetot behöver reformeras och bli mer rättssäkert för vindkraftsutvecklare. Ett kommunalt beslut behöver komma tidigt i processen, och ska gälla under fortsatt tillståndsprocess. Det ska inte gå att återkalla en tillstyrkan, om inte förutsättningarna ändrats radikalt. Läs mer om tillståndsprocesser i avsnitt nedan.
- **Enklare tillstånd för effektiv repowering.** Cirka 60 procent av dagens kraftproduktion kommer att behöva bytas ut till följd av ålder. Utbyte av gamla vindkraftverk till nya, repowering, är en viktig del i arbetet för en effektivisering av kraftproduktionen. Så är också effekthöjande insatser för vattenkraften. Det behöver införas en särskild typ av ändringstillstånd för repowering för att skynda på processen - inte minst eftersom

markkonflikterna är färre då vindkraftverk och vattenkraft redan finns på platsen och miljötillstånd redan getts en gång. Läs mer om tillståndsprocesser i avsnitt nedan.

Energieffektivisering och flexibilitetslösningar som komplement till ett utbyggt elsystem

En central faktor för att möjliggöra elektrifieringen är att använda energin ännu mer effektivt, samtidigt som en mer flexibel elanvändning implementeras. Genom energieffektiviserande åtgärder med hjälp av teknik och digitala lösningar kan samma produktionsvolym åstadkommas med lägre elanvändning. Med flexibilitetslösningar kan elanvändningen flyttas, och spridas ut, så att samhället får en jämnare förbrukning över dygnets alla timmar. Genom gränsöverskridande samarbeten kan också någons spill, bli någon annans resurs. Effektivitets- och flexibilitetslösningar minskar effektoppar, avlastar elnätet och bidrar till mer stabilitet i systemet.

Beslut om åtgärder för energieffektivisering och flexibla lösningar måste alltid ligga hos det enskilda företaget. Förutsättningarna för att energieffektivisera kan ändras snabbt över tid och det måste finnas acceptans för att företag kan prioritera åtgärder upp eller ner. Styrmedel och incitament behöver också vara teknikneutrala, och utvecklas för att på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt för att se till att målen för energieffektivisering nås. Energieffektivisering behöver dessutom ställas i relation till andra samhällsnyttor och värden för användarna. För att undvika suboptimeringar, behöver implementerade styrmedel exempelvis ta hänsyn till att avvägningar kan behöva göras mellan effektivisering och flexibilitet.

Miljötillståndsprocesser som stärker arbetet med klimatomställning

Moderna regelverk är inte bara nödvändigt för att få mer elproduktion på plats, i stort sett alla verksamheter som är en förutsättning för omställningen är mer eller mindre beroende av ett miljötillstånd enligt miljöbalken för att kunna etableras och utvecklas. Idag tar miljötillståndsprocessen både alltför lång tid och är alltför oförutsägbar, vilket både förlänger, fördyrar och stundtals också hindrar klimatomställningen. För att Sverige ska bli ledande i hållbar utveckling behövs tydliga styrmedel i såväl lagstiftningen som i tillämpningen för att effektivisera tillståndsprövningen.

Under 2023 har EU-kommissionen presenterat två stora rättsakter med efterföljande effekt på nationell tillståndshantering – Net Zero Industry Act och Critical Raw Materials Act. Svenskt Näringsliv välkomnar att man från EU-kommissionens sida belyser vikten av kortare handläggningstider för att lyckas med klimatomställningen, men ser oroligt på de selektiva inslagen där man väljer ut tekniker och material som anses vara av strategisk betydelse för klimatomställningen. EU bör besluta om gemensamma mål för klimatneutralitet, men bör inte peka ut på vilket sätt vi ska nå dit. För att främja ny utveckling är teknikneutralitet en förutsättning, och något som måste ligga till grund för en effektiv tillståndshantering.

Från regeringen behövs ett stärkt fokus på att säkerställa att lagstiftningen från EU inte hämmar klimatomställningen. Det behövs också flera nationella åtaganden. Under 2022 presenterades Miljöprövningsutredningens betänkande "Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33)". Utredningen konstaterar att dagens regler inte alltid tillämpas på ett ändamålsenligt sätt, och menar att det är möjligt att utan större justeringar åstadkomma förändringar inom ramen för dagens regelverk. Svenskt Näringsliv välkomnar flera av utredningens förslag, som medför viktiga lättnader i regelverket, och har till Regeringen lyft vilka som bör implementeras omgående. Svenskt Näringsliv anser dock att det även behövs en större reformering av regelverket på sikt. Svenskt Näringsliv vill se att

nedan åtgärder införs, för att Sverige ska få en modern miljölagstiftning som möjliggör balansen mellan högt miljöskydd och en hållbar utveckling:

- **Göra det enklare att ändra i befintliga verksamheter genom att ange ändringstillstånd som huvudregel och förenkla processerna för andra ändringar.**
- **Avgränsa omfattningen av tillståndsprocesserna så att fokus kan läggas på väsentliga frågor och varje ärende hanteras snabbare.** Tillståndsprocesserna kan begränsas till att avse utsläpp till luft och vatten samt buller. Övriga frågor skulle kunna hanteras i andra processer, exempelvis tillsynen. Svenskt Näringsliv har lämnat förslag i rapporten "*En miljöprövning för omställning och nya möjligheter*".
- **Inför en prioriteringsregel, så att olika miljöintressen börjar vägas mot varandra tydligare än idag.** Klimatnytta skulle exempelvis i en specifik prövning kunna väga tyngre än andra skyddsintressen och det motsatta skulle kunna gälla i en annan situation. Med en prioriteringsregel för eventuella målkonflikter måste prövningsmyndigheterna aktivt fatta beslut om vad som är viktigt. Det skulle förenkla och förbättra miljöprövningen och stärka svensk omställnings- och konkurrenskraft.
- **Begränsa antalet verksamheter och projekt som behöver tillståndsprövas och använd istället tillsynen i ökad utsträckning och mer effektivt.** Sverige har implementerat EU:s olika direktiv på sådant sätt att fler projekt omfattas av tillståndssystemet än vad som är nödvändigt. Det leder till ökad arbetsbörda på myndigheterna och gör att tiderna blir längre än vad som skulle vara nödvändigt. Svenskt Näringsliv har lämnat förslag i rapporten "*En miljöprövning för omställning och nya möjligheter*".
- **Tydliggöra i lag vad en ansökan ska omfatta så att både verksamheter och myndigheter får en bättre samsyn kring vad som krävs för att få ett tillstånd.**
- **Undvika nationella särlösningar för tillståndshandlingen, exempelvis användandet av bästa möjliga teknik där EU kräver bästa tillgängliga teknik.**
- **Begränsa antalet myndigheter som får föra talan för statens räkning och ställ högre krav på deras medverkan i processerna.** Miljöprövningsutredningen föreslog att antalet myndigheter som kan föra statens talan skulle begränsas men undantog endast en av de myndigheter som idag för talan. Svenskt Näringsliv har föreslagit att endast en myndighet på respektive nationell, regional och lokal nivå skulle få föra talan med ett samordningsansvar för övriga intresserade myndigheter på varje nivå. Vidare borde det krävas att myndigheter som vill engagera sig i processen gör det på ett tidigt stadium samt att argument som anförs också ska läggas fram tidigt i processen, om inte nya omständigheter tillkommer. Svenskt Näringsliv har lämnat förslag i rapporten "*En miljöprövning för omställning och nya möjligheter*".
- **Införa tidsgränser i olika delar av handläggningen vid domstolar och miljöprövningsdelegationer och förstärk utredningsskyldigheten hos beslutande myndigheter.**

Goda marknadsförutsättningar för en cirkulär ekonomi

Cirkulär ekonomi och cirkulära affärsmodeller har en central roll att spela för att både värna klimatet och för innovation och tillväxt i näringslivet. För att den cirkulära ekonomin ska

kunna utvecklas och fungera i stor skala är det centralt att det ekonomiska systemet även fortsatt baseras på grundläggande marknadsekonomiska principer. För att cirkulära material och produktflöden ska kunna växa sig konkurrenskraftiga, är goda marknadsförutsättningar för den cirkulära ekonomins framväxt avgörande. Det är också viktigt att kunskapen om cirkulär ekonomi ökar brett i samhället, bland annat hos upphandlare. Den offentliga upphandlingen står idag för ca en sjättedel av Sveriges BNP² och en ökad cirkulär upphandling hade kunnat driva på utvecklingen av den cirkulära omställningen.

Svenskt Näringsliv välkomnar att EU har en ambitiös politik inom cirkulär ekonomi och uppmanar den svenska regeringen att fortsatt driva på för välutformade styrmedel som stärker den cirkulära omställningen. En effektiv och väl fungerande inre marknad med harmoniserade regler är centralt för utvecklingen av de storskaliga cirkulära material- och produktflödena i Europa. Även ett globalt perspektiv är viktigt att ha, eftersom många värdekedjor är globala. Samtidigt finns det flera nationella satsningar som kan göras, för att skapa bättre marknadsförutsättningar för den cirkulära omställningen i näringslivet och bidra till att Sverige kan nå sina klimatmål.³ På kort sikt kan tillämpning av dagens regelverk förbättras och en ökad samverkan med näringslivet införas, men större satsningar behövs också. Regeringen rekommenderas därför att:

- **Uppdatera avfallslagstiftningen för ökad resurseffektivitet.** En anpassad avfallsdefinition på EU-nivå, som särskiljer resurser från avfall, behövs för att främja cirkulära material- och produktflöden och få dessa konkurrenskraftiga. Sverige bör verka för en översyn och eventuell anpassning av avfallsdefinitionen för att den på ett bättre sätt ska kunna gynna en cirkulär omställning i unionen.
- **Stärka företagens äganderätt till sitt avfall.** Företagen behöver ges möjligheten till äganderätt till sitt avfall, för att kunna tillvarata resurserna och på bästa sätt cirkulera tillbaka det i sina värdekedjor. Svenskt Näringsliv rekommenderar därför att se över det kommunala avfallsmonopolet och utreda hur fler marknadsaktörer kan bli en del av samhällets avfallshantering utan att miljöskyddet försvagas. På kort sikt rekommenderas regeringen att införa möjlighet för företag att göra ett så kallat frival i enlighet med det förslag som utretts (SOU 2021:24).
- **Öka tydligheten för när avfall upphör att vara avfall.** För att skapa bättre förutsättningar för återvinning och minska utsläppen från resursanvändning, bör det tydliggöras när avfall upphör att vara avfall. Regeringen bör uppdra Naturvårdsverket att ta fram vägledning om kriterier (End of Waste) för relevanta materialströmmar för både tillsyns- och verksamhetsutövare. I detta uppdrag är det viktigt att tillvarata de erfarenheter och den kompetens som finns hos verksamhetsutövarna.
- **Skapa bättre förutsättningar för materialbanker.** Förutsättningarna för att möjliggöra längre lagringstid i strategiska materialbanker behöver stärkas i syfte att bygga upp lager av resurser som har ett potentiellt värde i framtiden. Dagens lagringstid om tre år riskerar leda till att material destrueras om tekniken för återvinning eller efterfrågan inte är utvecklad ännu. Detta måste balanseras med en effektiv lagstiftning mot avfallsbrottslighet och en utökad tillsyn.

³ Utvecklade förslag finns att läsa i rapporten "skapa goda marknadsförutsättningar för den cirkulära ekonomins framväxt".

- **Stärka tillsyn och marknadskontroll.** En väl fungerande och effektiv tillsyn och marknadskontroll är centralt för att säkerställa lika villkor på marknaden och uppnå en cirkulär ekonomi. En kunnig och effektiv tillsynsmyndighet är grundläggande för att säkerställa lika spelregler på marknaden och motverka oseriös hantering av avfall. Mer samverkan inom tillsynen både mellan myndigheter och näringsliv samt mellan myndigheter lokalt, regionalt och nationellt behövs. En ökad uppföljning och utvärdering av arbetet behövs också. Svenskt Näringsliv rekommenderar regeringen och myndigheterna att stärka och centralisera delar av tillsynen över avfallsområdet.
- **Anpassa lagstiftning och tillämpning för att undvika målkonflikter mellan kemikalieinnehåll, klimatnytta och cirkularitet.** I den cirkulära ekonomin kommer kemikalier och ämnen att cirkulera i material- och produktflöden och riskbedömningar är ett viktigt verktyg för att bedöma riskerna med ett ämne i en viss användning. Till följd av olika materials och produkters förutsättningar och egenskaper behövs det olika sätt att hantera kravnivåer avseende innehåll av ämnen, för att säkerställa att så stor andel resurser som möjligt kan cirkulera. Svenskt Näringsliv rekommenderar regeringen att se över om miljömålet "Giftrikt" och dess preciseringar kan förtydligas för att underlätta tolkningen i praktiska tillämpningar, i material och produkter och på så vis skapa bättre förutsättningar för minskad klimatbelastning genom ökad resurseffektivitet.
- **Öka tillgången till de kritiska råmaterial som är avgörande för elektrifieringen.** Kritiska råmaterial är helt avgörande för elektrifieringen av samhället och för att nå klimatmålen. Idag återvinns mycket lite av de kritiska råmaterial som används i produkter som solpaneler, vindkraftverk, batterier, elektronik och fordon. Högkvalitativ återvinning är ett seriöst och ökande komplement till ny utvinning för att säkra tillgången på råvaror och möta den ökade efterfrågan. Användningen av återvunnet material är beroende av att tillgången på högkvalitativt återvunnet material finns i tillräckliga mängder och till ett rimligt pris. Om krav på användning av återvunnet material införs behöver hänsyn tas till olika förutsättningar inom olika sektorer i nära dialog med industrin.
- **Säkerställ effektiva ekonomiska styrmedel för ökad cirkularitet.** Regeringen bör utifrån den pågående utredningen "Ekonomiska styrmedel för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi" (Kommittédirektiv 2022:67) se över hur ekonomiska styrmedel kan utvecklas. Parallellt bör regeringen också se över och utvärdera effekten av nuvarande miljöskatter för att säkerställa att de verkligen styr mot minskade utsläpp och en förbättrad resurseffektivitet. Som ett exempel anser Svenskt Näringsliv att det finns starka skäl att göra en generell utvärdering av avfallsskatten avseende dess verkningsfullhet, som också föreslogs i undantagsutredningens betänkande (SOU 2022: 9). Om utvärderingen finner att dess miljöstyrande effekt är begränsad bör den avskaffas.
- **Främja utvecklingen av funktionsförsäljning och affärsmodeller för att förlänga produkters livslängd.** Den cirkulära ekonomin innebär förändringar av produktutformning, produktionsprocesser, tjänster och konsumtionsmönster och som följd behöver nya typer av affärsmodeller kunna komma på plats. Regeringen bör tillsätta en utredning som utreder behovet av anpassningar av nuvarande regelverk, både i nationell lagstiftning och i EU-rätten, för att möjliggöra framväxten av affärsmodeller baserade på funktionsförsäljning och sådana som förlänger produkters livslängd. Det gäller t.ex. civilrätten (sakrätten), avsaknaden av redovisningsrekommendationer, hantering av avtals- och försäkringsfrågor samt skatteregler, t.ex. hur funktionsförsäljning ska hanteras i beskattning.

Tillförlitlig infrastruktur och hållbara transporter

En välfungerande infrastruktur ger förutsättning för tillväxt, välfärd, möten och kompetensförsörjning. Transporter möjliggör dessutom utrikeshandel och är därför nödvändiga för vårt bidrag till globalt minskade utsläpp. Varje dag exporterar svenska företag varor och tjänster genom landets hamnar, flygplatser, vägar och järnvägar. Våra svenska transportföretag kan också bidra med teknikspridning och hållbara lösningar som kan snabba på hållbar utveckling globalt. En tillförlitlig och konkurrenskraftig transportinfrastruktur och transportlösningar är således en viktig del av hela samhällets klimatomställning.

Trafikens egna utsläpp, och dess negativa klimatpåverkan behöver prissättas och minskas, såväl inrikes som utrikes. Detta görs i allt högre grad, särskilt gemensamt inom EU, och Svenskt Näringsliv välkomnar de höjda ambitionerna på området. Klimathandlingsplanen som presenteras behöver förhålla sig till beslut om nya och skärpta styrmedel på EU-nivå för att undvika överlappande nationella åtgärder. Kostnadseffektivitet behöver vara vägledande i beslut om styrning.

Klimathandlingsplanen bör ha särskilt fokus på fortsatt elektrifiering, eftersom det är en viktig pusselbit för att Sverige ska kunna nå sitt etappmål om en 50 procentig minskning av utsläpp till år 2030 för den icke-handlade sektorn (ESR). Det finns flera saker som bör göras nationellt för att stärka transportsektorns bidrag till minskade utsläpp:

- **Analysera och utred sektorsmål och styrmedel utifrån EU:s ökade klimatåtaganden.** För att säkerställa en effektiv klimatomställning, som värnar svensk konkurrenskraft, bör regeringen skyndsamt analysera och utreda hur ett utökat utsläppshandelssystem och övriga rättsakter inom EU:s Fit for 55 påverkar nationella mål och styrmedel inom transportsektorn, och hur filerna bäst implementeras i Sverige. Kostnadseffektivitet behöver vara vägledande i beslut om styrning.
- **Ökad transporteffektivitet på väg och järnväg.** Regeringen bör identifiera och undanröja hinder för till exempel längre och tyngre väg- och järnvägstransporter. Genom ökad lastmöjlighet på redan befintliga transporter kan mer gods färdas på färre transporter och generera färre utsläpp.
- **Åtgärda underhållsskulden.** Åtgärda underhållsskulden på Sveriges vägar och järnvägar. Öka tillförlitligheten till järnvägstransporter och möjliggör en mer effektiv användning av tillgänglig kapacitet i järnvägssystemet.
- **Fortsatt elektrifiering av transporterna.** För att ytterligare elektrifiering ska vara möjligt, är bland annat fortsatt utbyggnad av laddinfrastruktur, inte minst för tunga fordon, sjöfart och flyg, nödvändigt.

Kompetensförsörjning, forskning och innovation för klimatomställningen

En omställning till ett klimatneutralt, cirkulärt samhälle kommer till stor del att skifta och förändra behovet av personal och kompetenser. Det råder redan stor kompetensbrist i näringslivet. Tre av tio rekryteringsförsök i Svenskt Näringslivs medlemsföretag misslyckas helt på grund av att det inte finns medarbetare med rätt kompetens att rekrytera. Av Svenskt Näringslivs branscher anger 60 procent att kompetensbrist redan idag utgör ett hinder för klimatomställningen. Utmaningarna att hitta rätt kompetens finns i hela landet, i alla branscher och i alla typer av företag. För att lyckas med omställningen är nya kompetenser inom såväl yrkes- som akademisk utbildning avgörande.

För att uppnå fossilfrihet och ökad resurseffektivitet är dessutom teknikutveckling och nya, innovativa lösningar i näringslivet centralt. Också forskningen har en viktig roll för att främja näringslivets arbete med omställningen. För att forskningen på bästa sätt ska kunna bidra till omställningen behöver samverkan mellan näringsliv, institut och akademi utvecklas ytterligare. Framtagen kunskap behöver i högre grad kunna tillämpas i företagen för att konkret kunna bidra till cirkulära material, produkter och lösningar.

- **Säkerställ att yrkes- och akademiska utbildningar bättre möter näringslivets behov av kompetens.** Svenskt Näringsliv rekommenderar regeringen att införa krav i högskolelagen att utbildningen vid universitet och högskolor ska dimensioneras och ha ett relevant innehåll efter både studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. För att premiera universitet och högskolor som framgångsrikt samverkar med samhället, arbetslivet och näringslivet kring utbildningens dimensionering och relevans ska också en samverkansbonus införas. Dessutom behöver yrkeshögskolans utbud av korta kurser och ordinarie utbildningsplatser öka för att möta en ökad efterfrågan i näringslivet.
- **Se över reformer för att locka internationella talanger.** Omställningen fortgår inte bara i Sverige utan nödvändig kompetens för klimatomställningen kommer att vara eftertraktad globalt. Flera nordeuropeiska länder har tagit fram en reformagenda för att locka internationell kompetens och Svenskt Näringsliv rekommenderar regeringen att ta fram en nationell strategi för att attrahera, rekrytera och behålla internationella talanger.
- **Öka möjligheter för att skifta yrkesbana och att vidareutbilda sig inom befintlig anställning.** Regeringen bör skapa incitament för lärosätena att arbeta med validering av yrkesverksammas kunskap från såväl arbetsliv som tidigare utbildningar för att möjliggöra effektivare vidareutbildning och karriärbyte. Utbudet av kurser för fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma (livslånga lärandet) bör också öka.
- **Satsa på forskning och skapa förutsättningar för innovation.** Varje år satsas stora medel på forskning och innovation men allt för sällan resulterar det i marknadsmässiga lösningar. Svenskt Näringsliv vill se större satsningar på behovsmotiverad grundforskning och tillämpad forskning. Regeringen bör införa en innovationspremie kopplad till lärosätenas basfinansiering för forskning som premierar lärosäten som är framgångsrika på att samverka och nyttigöra kunskaper. För att kunna skala upp innovationer i högre grad rekommenderar Svenskt Näringsliv också regeringen att tillgängliggöra offentligt finansierad forskningsinfrastruktur samt test- och demonstrationsanläggningar mot näringslivet. Det är viktigt inte minst för små och medelstora företag som ej har möjlighet till egna investeringar i infrastruktur.

2023-06-12

Karin Johansson
vVD, chef Näringspolitik & opinionsbildning

Madeleine Svenberg
Expert Klimatpolicy